

F. ROMHÁNYI BEATRIX

A pálos rendi hagyomány az oklevelek tükrében

Megjegyzések a pálos rend középkori történetéhez

Az egyetlen jelentős magyar alapítású szerzetesrend, a pálosok története régóta kedvelt témája a magyarországi egyháztörténeti kutatásoknak. Ennek oka az is, hogy fennmaradt két késő középkori kódex, melyek alapvető forrásai a rend történetének. Az egyik Gyöngyösi Gergely rendtörténeti műve, a *Vitae fratrum*, a másik a rend okleveleinek általa készített *Inventariuma*. A rend történetéről az első modern összefoglalást még az 1930-as években írta Kisbán Emil. Ezt a képet az ő könyvének megjelenése óta többen árnyalták, kezdve Mályusz Elemérnek éppen Kisbán könyvéhez írt kritikájától egészen az elmúlt évben megjelent, Óze Sándor és Sarbak Gábor által szerkesztett konferenciakötetnek a témát érintő tanulmányaiig.¹

1 A téma szakirodalmának teljes áttekintésére nincs lehetőség ebben a keretben, az alábbiakban csupán néhány alapvető cikket és tanulmányt idézek. *Kisbán Emil*: A magyar pálos rend története. Bp. 1938.; *Mályusz Elemér*: A pálos rend a középkor végén. Egyháztörténet 3(1945) 20–21.; *Guzsik Tamás–Fehérváry Rudolf*: A pálos rend építészeti emlékei a középkori Magyarországon. Bp. 1980.; *Hervay Ferenc*: A pálos rend elterjedése a középkori Magyarországon. In: Mályusz Elemér emlékkönyv. Társadalom és művelődéstörténeti tanulmányok. Szerk. H. Balázs Éva–Fügedi Erik–Maksay Ferenc. Bp. 1984. 159–171.; *Juraj Kolaric*: Historischer Überblick über die Pauliner in Kroatien. In: Der Orden der Pauliner OSPE. Red. Julius Dirnbeck–Rudolf Kropf–Wolfgang Meyer. Eisenstadt, 1984. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland 70.) 53–68.; *Gábor Sarbak*: Entstehung und Frühgeschichte des Ordens der Pauliner. Zeitschrift für Kirchengeschichte 99(1988) 93–103.; *Knapp Éva*: Pálos gazdálkodás a középkori Baranya megyében. In: *Varia Paulina*. Pálos Rendtörténeti Tanulmányok. I. Szerk. Sarbak Gábor. Csorna, 1994. 81–100.; *Sarbak Gábor*: Pálosaink írásbelisége a középkor végén. *Vigilia* 66(2001) 112–119.; *Beiträge zur Geschichte des Paulinerordens*. Hrsg. Kaspar Elm. Berlin, 2000.; *Guzsik Tamás*: A pálos rend építészete a középkori Magyarországon. Bp. 2003.; *Belényesy Károly*: Pálos kolostorok az Abaúji-hegyláncban. Miskolc, 2004.; *Symposium zur Geschichte des Paulinerordens*. Zagreb, 2002. Hrsg. Stanisław Świdziński. Friedrichshafen, 2005.; *Solymosi László*: Pilissziget vagy Fülöpsziget. A pálos remetélet 13. századi kezdeteihez. In: Emlékkönyv Orosz István 70. születésnapjára. Szerk. Angi János–Ifj. Barta János. Debrecen, 2005. 11–23.; *F. Romhányi Beatrix*: Pálos kolostorok Sopron környékén. *Soproni Szemle* 61(2007) 246–254., valamint a 2006-ban Pilisecében tartott pálos rendtörténeti konferencia kötetében – *Decus solitudinis*. Pálos évszázadok. Szerk. Óze Sándor–Sarbak Gábor. Bp. 2007. (Rendtörténeti konferenciák 4/1.) – számos tanulmány. Emellett több forrásközléshez is készült a rend történetét is tárgyaló tanulmány. Így pl. *Documenta Artis Paulinorum*. I–III. (= DAP) Kézirat. A kötet anyagát gyűjtötte: Gyéressy Béla. Szerk. Tóth Melinda. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta: Hervay Ferenc. Bp. 1975–1978. (A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának Forráskiadványai X., XIII.,

Ezt a sort kívánja folytatni a jelen tanulmány is, melynek alapja a pálosok középkori gazdálkodását, annak változásait érintő kutatás volt.²

A pálos gazdálkodás történetének megírásához átnézett oklevelek egyben arra is lehetőséget adtak, hogy a rend vezetőiről, alkalmanként szerzeteseiről is vázlatos képet kapjunk. Előjáróban meg kell jegyezni, hogy az egyes személynevekre önmagukban semmilyen következtetést nem építhetünk, annál is kevésbé, mivel néhány esetben igazolható, hogy akár egy kolostoron belül több azonos nevű szerzetes is élhetett egy időben (lásd például a római rendházban az idősebb és az ifjabb György szerzetest 1478-ban, vagy szintén két Györgyöt 1482-ben),³ nem beszélve az egész rendről, amire szintén jó néhány példát lehetne említeni. A legtöbb kolostorról ráadásul jobb esetben is csupán szórványos adataink vannak. Azokban az esetekben viszont, ahol hosszabb adatsorozatok állnak a rendelkezésünkre, megragadható a pálosok „személyzeti politikája”. Ebből a szempontból különösen értékesek a római rendház oklevelei, mivel az ottani szokás szerint egy-egy jogügyletnél többé-kevésbé az egész közösséget név szerint felsorolták. Ezen oklevélanyag, valamint néhány szlavóniai kolostor példája alapján kijelenthető, hogy a pálos rendben – legalábbis a késő középkorban – a koldulórendekre általában jellemző módon, meglehetősen gyakran változtatták az egyes konventek összetételét.⁴ Ugyanakkor ügyeltek arra, hogy mind a spirituális, mind a gazdasági élet folyamatossága érdekében mindig legyen egy-két olyan szerzetes, aki hosszabb időt töltött az adott kolostorban, általában vezető beosztásban. Ez a gyakori változás arra is figyelmeztet, hogy az azonos keresztnevek mögött nem feltétlenül ugyanaz a személy található. A római rend-

XIV.); *Gregorius Gyöngyösi*: Vitae Fratrum Eremitarum Ordinis S.Pauli Primi Eremitae. (= Vitae fratrum) Ed. Franciscus L. Hervay. Bp. 1988. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum. Series nova XI.); *Hungarici monasterii ordinis sancti Pauli primi heremiteae de Urbe Roma instrumenta et priorum registra*. (= Instrumenta et registra de Urbe Roma) Ed. Lorenz Weinrich. Roma–Bp. 1999. (Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes 2.); *Miracula Sancti Pauli primi heremite*. Hadnagy Bálint pálos rendi kézikönyve, 1511. Kiad., ford., a tanulmányt és a jegyzeteket írta: Sarbak Gábor. Debrecen, 2003. – Külön köszönettel tartozom Sarbak Gábornak, aki tanácsaival és kritikájával jelentős mértékben hozzájárult a jelen tanulmány elkészültéhez, és akivel Boldog Özséb személyére vonatkozó gondolataimat alkalmam volt többször is megvitatni.

2 Az eredmények első közléseit ld. *Beatrix Romhányi*: L'ordre paulinien et l'innovation agraire en Hongrie (XIV–XVe siècles). In: *L'innovation technique au Moyen Age*. Ed. Patrice Beck. Paris, 1998. (Actes du VIe Congrès International d'archéologie médiévale) 46–48.; *Uő*: „Heremitibus Sancti Pauli lego”. A pálosoknak tett közvetlen és közvetett pénzadományok. *Studia Caroliensia* 7(2006) 3–4. sz. 65–70.; *Uő*: Pálos gazdálkodás a 15–16. században. *Századok* 141(2007) 299–351. – A gazdálkodás és tájhasználat rekonstrukciójában különösen jelentősek az utóbbi évtizedekben folytatott tájrégészeti kutatások, melyek szintén módosíthatják a rendi hagyományban fennmaradt képet. Ebben a vonatkozásban meg kell említeni Belényesi Károly már idézett kötetét, valamint Laszlovszky József cikkét, ld. *Laszlovszky József*: Középkori kolostorok a tájban, középkori kolostortájak. In: *Quasi liber et pictura*. Tanulmányok Kubinyi András hetvenedik születésnapjára. Szerk. Kovács Gyöngyi. Bp. 2004. 337–349.

3 *Instrumenta et registra de Urbe Roma* 49., 57–58.

4 Összehasonlításképpen vö. *F. Romhányi Beatrix*: Egy régi-új forrás az erdélyi domonkosok történetéhez. *Communicationes Archaeologicae Hungariae* 2004. 235–247.

ház példája azt is mutatja, hogy a vezetőség nem feltétlenül szabályos időközönként, és nem is kötelezően a nagykáptalan időpontjához, Pütkösdhöz igazodva változott. A későbbi váltásokat még talán magyarázhatnánk azzal, hogy a rendi vezetés utasításai lassan értek a távolabbi kolostorokba, de a Pütkösd előtti perjelváltások mindenképpen egyedi döntéseket sejtetnek, melyek indokai azonban homályban maradnak.

A kolostorok nevében többnyire a perjel, esetleg a helyettese járt el, de néha egyszerű szerzetesekkel is találkozunk, akiknek talán jogi jártassága, vagy az adott ügyben korábban szerzett ismerete lehetett a megbízás alapja. Arra is van példa, hogy egy kolostor ügyében az akkor már más kolostorban lakó korábbi perjel járt el, nyilván azért, mivel az ügy előzményeit ő ismerte a legjobban és a kellő tekintélye is megvolt.⁵ A magyarországi oklevelek nem mindig adják meg az eljáró szerzetes „rangját”, olykor azonban más oklevelekből arra lehet következtetni, hogy az illető szerzetesnek – rendszerint a perjelnek – csupán nem tüntették fel a hivatalát. A kolostorok előjáróin kívül alig bukkan fel más hivatal az oklevelekben: sekrestyést,⁶ procuratort,⁷ hitszónokot,⁸ orgonistát⁹ említenek alkalmanként. A laikus testvérek csak elvéve tűnnek fel, ami érthető is, ám ez a néhány adat mintegy illusztrálja jelenlétüket a kolostorokban, s létükre a formulárium adatai is utalnak. Közülük, feladatát tekintve, csupán a sáfár-kulcsár (*claviger*) van egyszer nevesítve.¹⁰

Az egyes közösségek létszámára vonatkozóan rendkívül kevés adatunk van. Teljes vagy közel teljes konventet csupán néhány esetben sorolnak fel, többnyire a római rendház ügyeiben eljáró itáliai közjegyzők. Ott az átlag 6-7 szerzetes, és csak a 16. század elején, Gyöngyösi Gergely perjelsége idején emelkedett a létszám olykor tízre. Megjegyzendő, hogy a római kolostor közösségének tagjaként kétszer tüntetnek fel konverzust is, ez azonban, véleményem szerint, nem jelenti azt, hogy csak ekkor voltak ott laikus testvérek. Inkább talán a feladatkörük – alkalmasint gazdasági jártasságuk – indokolhatta, hogy nevesítve jelen legyenek a konvent ügyének intézésénél. Egyszerre öt szerzetest sorolnak fel a csatka kolostor egyik ügyében 1471-ben, ez azonban kivételnek számít, arra pedig nincs utalás, hogy rajtuk kívül még hányan tartoztak akkor a közösséghez.¹¹ Ha nem csak egy személy járt el a pálosok részéről, akkor is rendszerint legfeljebb 2-3 szerzetes tűnik fel egy-egy ügyben – például Diósgyőr (1493), Lád (1466), Zág-ráb (1459) –, feltehetően a kolostor tekintélyesebb tagjai, de beosztásuk a vikáriuson és a perjelen kívül általában nincs megadva. A magyarországi anyagban csupán egyetlen példa ismert, ahol feltehetően a kolostor teljes személyzetét, de

5 Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára, Kézirattár, Cod. Lat. 131. (= Formularium) ff. 19^v–20^r.

6 Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár (= MOL DL) 17 228.

7 MOL DL 34 782.

8 Formularium ff. 21^v, 23^r, 69^r.

9 Uo. f. 71^v.

10 Uo. f. 44^r.

11 MOL DL 17 228.

legalábbis a teljes jogú szerzeteseket felsorolták, éspedig Garicson 1465-ben: összesen nyolc szerzetest.¹² Mind a garicsi, mind a korábban említett csatkai eset jelentős perértéket képviselt, s talán ez indokolta, hogy a szerzetesi közösség minden (?) tagja szerepeljen. Ezen túlmenően két, a 15. század végén alakult kolostornál megadják a beköltözők számát (Fehéregyháza,¹³ Váradhegyfok¹⁴), egy harmadik alkalommal pedig Gyöngyösi említi, hogy a kápolnai kolostort fel-dúló törökök összesen 21 szerzetest hurcoltak magukkal.¹⁵ A nagyobb létszámot indokolhatja az a tény, hogy ekkor ez a renház volt a vikárius székhelye. Némi támpontot adhat a létszámot illetően az ismert pálos templomok szerzetesi kórusának mérete, legalábbis annyiban, amennyiben következtethetünk a lehetséges maximális létszámra. Ennek alapján a következő adatokat kapjuk:

1. táblázat

A pálos kolostorok feltételezhető maximális létszáma

Kolostor	Létszám ¹⁶
Csáktornya	8–10
Dédes	10–12
Diósgyőr	4–6
Dobrakutya	10–12
Elefánt	18–20
Felnémet	10–12
Garics	8–10 (?)
Gönc	10–12
Háromhegy	10–12
Jakabhegy	10–12

12 MOL DL 35 112.

13 Vitae fratrum c. 55.: 1484-ben nyolc pálost iktattak be a fehéregyházi kolostorba.

14 1498-ban hét szerzetes vette birtokba a kolostort. Az ezt igazoló bejegyzést Sarbak Gábor fedezte fel egy Baselben őrzött pálos missaléban, ld. Romhányi Beatrix-Fülöpp–Gábor Sarbak: Váradhegyfok (Oradea). In: *Monasticon Cartusiense. II.* Hrsg. v. James Hogg–Gerhard Schlegel. Salzburg, 2004. (Analecta Cartusiana 185:2.) 152.

15 1473-ban Subacsi Antal vikáriust húsz testvérrel együtt elhurcolták a törökök (Vitae fratrum c. 58.). Lehetséges azonban, hogy ezek nem mind a kápolnai kolostor lakói voltak, mivel Török Máté testvért is ekkor hurcolták el Fugyiból (Vitae fratrum c. 92.).

16 Az adatokat először *Monasteriologia Hungarica Nova c.* kandidátusi disszertációmban állítottam össze 1996-ban (Kézirat, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára). A módszer korlátai nyilvánvalóak, hiszen nem ismert a stallumok pontos elhelyezkedése és mérete, sőt az sem biztos, hogy mindenhol stallumokat állítottak a szerzetesi kórusba. Egyes esetekben, a nagyobb kolostoroknál, felvethető, hogy esetleg nem is egy, hanem két sorban helyezték el őket, ami értelemszerűen megduplázza a lehetséges létszámot. Ez azonban az ismert anyagban csak Buda-szentlőrinc késő középkori templomában valószínűsíthető.

Kolostor	Létszám
Kamenszko	18–20
Kőkút	10–12
Lepoglava	18–20
Máriavölgy	10–12
Mindszent	10–12
Nagyjenő	10–12
Nosztre	18–20
Porva	4–6
Pula	8–10
Regéc	4–6
Szentjakab I. (Ürög)	4–6
Szentjakab II. (Ürög)	10–12
Szentkereszt	12–14
Szentlélek	6–8
Szentlőrinc I.	10–12
Szentlőrinc II.	22–24 / 48–50
Szentpál	4–6
Szentpéter	6–8
Szlat	6–8
Sztreza	10–12
Toronyalja I.	4–6
Toronyalja II.	10–12
Újház	10–12
Újhely	18–20
Uzsa	10–12
Vázsony	10–12
Zágráb-Remete	18–20

Az adatok arra utalnak, hogy a pálos közösségek létszáma valójában alig néhány kolostorban érte el a tizenkét főt, vagyis a törvényes konventlétszámot. Ezt támasztja alá egy, a 15. század közepéről való lengyelországi adat is. 1462-ben Rogóvi Hińcz dankóvi birtokán a plébániatemplomot átadta a pálosoknak, hogy ott kolostort létesítsenek 6-7 szerzetes (!) számára.¹⁷

17 Zbiór dokumentów zakonu Paulinów w Polsce. II. 1464–1550. Opracował: Janusz Zbudniewek ZP. Warszawa, 2004. 325. sz. – Plébániatemplom átadására a 15. század második felében Magyarországon is van példa (Szalónak, Terebes), a dankóvi esetben pedig az alapító külön ki is emelte, hogy a szerzeteseknek a lelkipásztori feladatokat is át kell venniük.

Az oklevelekből kirajzolódó rendi szervezet, úgy tűnik, az idők folyamán sokat változott. A középkor végén bizonyosan létezett egy, a provinciánál kisebb szervezeti egység, melynek neve *vicaria* volt. Erre utal István pálos generális 1452-ben kelt egyik oklevele, melyben az egész garicsi vikária kötelességévé tette, hogy imádkozzanak bizonyos, az oklevélben megnevezett jótevőikért.¹⁸ Maga az elnevezés összecseng a domonkosok hasonló nevű területi egységével, azzal a nem csekély különbséggel, hogy a pálosoknál ez a szervezeti egység jóval kisebb lehetett, csupán néhány kolostorra terjedt ki.¹⁹ Ugyanezt a szervezeti beosztást tükrözi a formulárium egyik oklevele is: „az említett napokon minden közösségünkben, tudniillik a vikariátusokban és a perjelségekben minden egyes testvér, a felszentelt papok, a klerikusok és a konverzusok is készségesen és áhítatosan végezzék el az általunk előírt üdvhozó officiumot” (*diebus prenotatis in cunctis cenobiis nostris, vicariatibus videlicet et prioratibus ab omnibus et singulis fratribus presbyteris, clericis ac conversis nostro premissis huiusmodi tam salubre officium in pretermissis alacriter et devote persolvatur*).²⁰ A *vicarius* (akit nem szabad összetéveszteni a generális *vicarius generalis*nak nevezett helyettesével)²¹ ugyanakkor a jelek szerint nem mindig ugyanabban a kolostorban lakott, kinevezése talán alkalmasság szerint történt, és nem járt együtt egy meghatározott hivatali hely kijelölésével. Erre példa a zágrábi és a lepoglavai kolostor esete, ahol a vikárius általában a zágrábi kolostorban tűnik fel, olykor azonban Lepoglaván említik, vagy a baranyai kolostorok, ahol a vikárius rendszeren a szentlászlói kolostor előljárója volt, de olykor más kolostorban is lakhatott (például Tamás baranyai vikárius, akinek lakóhelye 1370-ben nincs is feltüntetve).²² Bizonyos esetekben arra gyanakodhatunk, hogy a földrajzi közelség fontosabb volt, mint a rendi hierarchia, vagyis egy-egy ügyben nem a hivatali előljáró, hanem valamely, a hatósághoz közelebbi kolostor szerzetese járt el vagy az, aki „éppen arra járt”. Erre lehet példa, amikor 1379-ben a thali kolostor megbízásából Mihály nosztrei szerzetes íratatta át és erősítette meg Lajos királlyal a pozsonyi káptalan oklevelét,²³ vagy amikor északkelet-magyaror-

18 1452: István, a pálos rend generálisa, „universique patres diffinitores capituli nostri generalis” értesítik néhai Pratai Miklós comes fiát, bersanowcezi alias pratai Tulbertet, hogy hálából azért, hogy Brezjanc falut, amelyet unokatestvére a dobrakutyai pálos kolostornak adott, ugyanezen kolostornak adományozta, elrendelték, hogy az ő és családja lelkiüdvéért a nevezett kolostor szerzetesei „tercium diem post festum beati Marci ewangeliste habeant et observent [...] Insuper diem obitus vestri [...] cum triginta missis *tota vicaria de Garigh* exequi debeat atque velit”. MOL DL 35 601., vö. *Mályusz Elemér*: A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban. IV. Levéltári Közlemények 7(1929) 292–293.

19 A rend belső szervezetéről legutóbb Spekner Enikő írt, ld. *Spekner Enikő*: Pálosok és domonkosok az ágostonos regula és a konstitúciók tükrében. In: *Decus solitudinis* i. m. 313–323.

20 Formulárium f. 15^r.

21 A *vicarius generalis* feladatköre részben gazdasági természetű volt. Erre utal egyrészt Albert király 1438. márc. 1-jén kelt oklevele, melyben megerősítette az évi 300 forint értékű só adományozását és előírta, hogy a só átadásáról a *vicarius generalis* nyugtáit meg kell őrizni, másrészt a pálos formulárium egyik oklevélmintája (f. 63^{r-v}), melyben ugyancsak a *vicarius generalis* szerepel egy ház bérleti szerződésénél a rend részéről.

22 MOL DL 5831.

23 MOL DL 6601.

szági (felnémeti, gönci, ládi) perjelek kölcsönösen eljártak egymás ügyeiben. A formulárium néhány adata azt sejteti, hogy a kolostorok előljáróit gyakran nem az adott közösségből, hanem más kolostorból jelölte a generális: négy oklevélformula tükrözi ezt a lehetőséget, míg a másikat csupán kettő.²⁴

Az oklevelek és Gyöngyösi munkája alapján kísérletet tettem a középkorból ismert összes pálos szerzetes kolostoronként való feltüntetésére (az eddigi eredmények a www.paulini.hu honlapon olvashatók, terjedelmi okokból ezek itteni közlésétől eltekintek). A munka korlátai nyilvánvalóak, hiszen a 15. század vége előtt alig van olyan személy, aki valamiféle vezetéknevvel szerepelne, így azonosításuk gyakorlatilag lehetetlen. Erre az időszakra nézve a munka értelme mindössze annyi, hogy valamiféle, nagyon vázlatos képet ad az egyes kolostorok személyzetéről, a közösségekben meglévő funkciókról, illetve az adatok összességére alapozva valamifajta elképzelésünk lehet a rend belső szervezetéről és annak változásáról a középkor századaiban.

A magyar középkor utolsó évtizedeiben az adatok már valamivel beszédesebbek, lévén a „vezetéknevek” gyakoribbak. Ezek egy része a származási helyet jelöli, más részük viszont talán a fogadalomtétel helyét (erre gondolhatunk például a római kolostorban feltűnő, Toronyaljai vezetéknevű szerzetes esetében, de esetleg az itt-ott felbukkanó Csatkai, Nosztrei, Ládi stb. vezetéknevűek esetében is megfontolandó ez a lehetőség). Összességében elmondható, hogy a vezetéknevvel rendelkező szerzetesek között legnagyobb számban mezővárosi és városi polgárokat találunk, akik a rend vezetésében is nagyobb szerepet játszottak.²⁵ Ugyanakkor a rendtagok összességére nem mernék ebből messzemenő következtetéseket levonni, különösen, mivel az oklevelekben az esetek túlnyomó többségében csak a vezetőréteg tagjai tűnnek fel, míg egyes, főleg hatalmaskodási ügyekből kiderül, hogy a pálosok között akadtak konverzusok is, akik feltehetően inkább az alsóbb társadalmi rétegekből kerültek ki. Arányuk a rend egészén belül nem állapítható meg.

Külön ki kell térni a Gyöngyösi Gergely két munkájában, az *Inventariumban* és a *Vitae fratrumban* fennmaradt adatok megbízhatóságára. Ami a rend központi vezetését, a generálisok személyét illeti, e tekintetben eddig alapvetően

24 Formularium ff. 16^v–17^r.

25 A nevekből levonható következtetéseket legutóbb Kubinyi András összegezte, ld. *Kubinyi András: Magyarország és a pálosok a XIV–XV. században*. In: *Decus solitudinis* i. m. 50–55. Kubinyi is felhívja a figyelmet arra, hogy a rendi vezetésben alig találni német anyanyelvűt, szlavóniai származásúak viszont sokan voltak. Ugyanakkor rá kell mutatnunk arra is, hogy a magyarországi német polgárság korántsem egységesen viszonyult a renchez. Míg pl. a Szepességben vagy az erdélyi szászok által lakott területeken egyáltalán nem volt pálos kolostor, addig az ország nyugati határvidékén mind a pozsonyi, mind a soproni – német – polgárság erősen támogatta a rendet, amit igazol a wondorfői kolostor alapítása és a pozsonyi polgárok végrendeletei (*F. Romhányi B.: Pálos kolostorok* i. m. 246–254.; *Judit Majorossy: Church in Town: Urban Religious Life in Late Medieval Pressburg in the Mirror of Last Wills*. [PhD-disszertáció, Central European University, Bp. 2006.]. Habár fennmaradt budai végrendeletről nem tudok, de a pálosok jó kapcsolataira a budai városvezetéssel mindenképpen bizonyíték az 1440-es évek elején nyújtott, 2000 forintos kölcsön (1446. júl. 2.: MOL DL 13 936.). A kérdéshez adalék a budaszentlőrinci kolostor 16. századi kölcsönügylete is, melyben Bécs városa volt az üzleti partnerük (Formularium f. 53^{r-v}.).

Gyöngyösi adataira támaszkodott a kutatás. Hervay F. Levente is a *Vitae fratrum* alapján állította össze a generálisok névsorát. Az általam feldolgozott több száz oklevél azonban óvatosságra int. Kiderült ugyanis, hogy Gyöngyösi adatai a 15. század elejét megelőző időszakból meglehetősen hiányosak, alkalmanként hibásak is. A dolog végül is érthető, hiszen szándéka nem elsősorban rendtörténet írása volt – legalábbis nem a szó mai értelmében –, hanem példaképeket akart saját korának pálosai elé állítani.

Hasonló a helyzet a rend kolostorjegyzékét illetően is. Gyöngyösi inventáriumában elsősorban a meglévő birtokállományra és a rend privilégiumaira vonatkozó okleveleket gyűjtötte össze. A rend szempontjából problematikus vagy nem véglegesnek tekintett alapításokat egyszerűen kihagyta. Beszédes példaként hadd emeljem ki a baumgarteni és a bánfalvi kolostor esetét. Gyöngyösinél egyikük sem szerepel, a baumgarteni feltehetően azért, mivel ekkorra – a 16. század elejére – már nyilvánvaló volt, hogy nem épül újjá, vagyis Gyöngyösi értelmetlennek láthatta egy „jogutód nélkül” megszűnt kolostor megemlítését. A bánfalvi azonban létezett, igaz, az *Inventarium* összeállításakor még nem kapta meg a baumgarteni kolostor birtokait.²⁶ Talán nem járunk nagyon messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy a rend még ezt az alapítást sem tekintette teljesen lezártnak, esetleg éppen a megfelelő birtokok hiánya miatt.²⁷ Arra, hogy a baumgarteni kolostor esetében sem zárult még le minden tekintetben a kolostor leégéséig az alapítás, abból következtethetünk, hogy pusztulásakor birtokai nem szálltak automatikusan a pálos rendre,²⁸ hanem vagy harminc évvel később az alapító Ulrich von Grafeneck leánya, az ekkor már özvegy Elisabeth von Topf rendelkezett a birtokok átadásáról a bánfalvi kolostor részére.

Bár az *Inventarium* az esetek döntő többségében megbízható forrásnak bizonyul, olykor az is kimutatható, hogy egyes okleveleket Gyöngyösi rossz kelettel vett fel a munkába. Ennek részletes, kritikai összevetéséhez azonban a fennmaradt teljes oklevélanyag és Gyöngyösi művének teljes körű feldolgozására lesz szükség. Az eddig fellelt többé-kevésbé pontos egyezések arra utalnak, hogy Gyöngyösi egyfelől valóban sok oklevelet, köztük koraiakat is, személyesen kézbe vehetett, olykor azonban feltehetően hibás másolatból dolgozott. Erre példa a szlati kolostor György nevű perjele, aki egy 1375. évi

26 Még Bél Mátyás (*Matthias Bél: Descriptio Comitatus Semproniensis. II. A latin szöveget gond., ford. Tóth Gergely. Sopron, 2006. 179–183.*) is megjegyzi a település leírásánál, hogy a kolostor megalapítása, az 1480-as évek eleje után még sokáig szűkölködni volt kénytelen, és csak az újkor elején, Stasseuski (Stassewsky) Miklós rendi generális idején költözhetek be új kolostorukba (i. m. 182.).

27 Erről bővebben: *F. Romhányi B.: Pálos kolostorok i. m.*

28 Az általános gyakorlatra csupán néhány példát említve: a 14. század elején az elpusztult Szentháromság-kolostor birtokait a három másik környékbeli pálos kolostor (Gönc, Regéc és Ruzska) örökölte; a 14. század végén a törökök által elpusztított gatályi kolostor birtokait a kalodvai kolostor örökölte meg; a 15. század közepén elhagyott kenderesi kolostor birtokai később a budaszentlőrinci főkolostor birtokai között tűntek fel. Ugyanezt a gyakorlatot tükrözi az elpusztult kolostorok okleveleinek más kolostorok, ill. a rendi központ levéltáiraiba történő áttétele is, melyre a Mohács utáni időszakból több példa is ismert.

oklevélben szerepel.²⁹ Egy valamivel későbbi oklevél plicáján lévő 14. századi feljegyzés szintén rá vonatkozik,³⁰ ám ennek egy hibás másolatát használta Gyöngyösi, és a szöveget 1300 körülre keltezve Gerdás perjelről írt.³¹

Az oklevelek és Gyöngyösi munkájának összevetése egyben arra is rávilágít, hogy a pálos rend történetének korai – a pápai megerősítést megelőző – időszakára vonatkozóan a *Vitae fratrum* csak erős fenntartásokkal tekinthető forrásnak, ez pedig elvezet Boldog Özséb figurájának problémájához is.

A pálos rendet – ma már bizonyosan kimondhatjuk – nem alapította senki a szónak abban az értelmében, ahogyan ezt Szent Ferenc vagy Szent Domonkos esetében értjük. A rend gyökerei jóval a tatárjárás előtti időkre nyúlnak vissza. A szakirodalom már eddig is így vélekedett a jakabhegyi remeteségről, és Solymosi László néhány éve meggyőzően igazolta, hogy még ennél is korábbra keltezhető az 1263. évi kolostorjegyzék élén álló Szent Ilona kolostor alapítása.³² Cikkében arra is rávilágított, hogy a korábban a Pilisbe helyezett *Insula Pilup* (Pilissziget) valójában a Balaton északi partján fekvő Révfülöppel azonosítható, mégpedig (véleményem szerint helyesen) a vasút mellett ma is álló romtemplommal.³³ Solymosi idézett cikkét azzal a feltételezéssel zárja, hogy Özséb nem a remeteélet kezdeteinél, hanem a már meglévő remeteségek renddé szervezésében játszott szerepet.

Mielőtt azonban Özséb személyére rátérnék, felvetődik a kérdés, miként került a pilisi Szent Kereszt kolostor az 1291. évi kolostorjegyzék élére és miért tekintette Gyöngyösi Gergely is ezt a kolostort a rend eredeti központjának. A választ, úgy vélem, szintén a Solymosi által felvázolt történetből következtethetjük ki. Pál veszprémi püspök 1263-ban nyilvánvalóan nem járt a Pilisben. Mint-hogy a terület az ő egyházmegyéjéhez tartozott, ebből csak arra következtethetünk, hogy akkor a Pilisben megszervezett, a bakonyi remete-közösségekhez kötődő remeteség nem létezett, következésképp a szentkereszti közösség kezdeteit 1263 utánra kell tennünk. Létrejöttének oka az Ágoston-rendi remetékkel való konfliktus, illetve a királyi és az érseki udvar közelsége lehetett. Solymosi

29 MOL DL 34 356.

30 MOL DL 34 355.

31 *Vitae fratrum* c. 17., vö. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. II–XV. Collegit et digessit: Tade Smičiklas. Zagrabiae, 1904–1934., IX. 397–398.*

32 *Solymosi L.*: i. m. Az *Insula Pilup* azonosítását a Pomáz határában lévő Nagykovácsi-pusztán lévő rommal régészeti ásatás is cáfolta. Az ásató Laszlovszky József eredményei szerint az együttes a közeli pilisi ciszterci apátság grangiája volt. Az erről szóló cikke remélhetően hamarosan meg fog jelenni a Pázmány Péter Katolikus Egyetem által szervezett rendtörténeti konferenciasorozat ciszterciekről szóló kötetében.

33 *Solymosi L.*: i. m. 21–22. – A rommal való azonosítást természetesen csak régészeti feltárással lehetne igazolni vagy cáfolni, bár egy ilyen korai, kis méretű és rövid életű kolostornál az sem zárható ki, hogy a lakóépületek nem tartós anyagból épültek, így régészeti nyomuk sem biztos, hogy maradt. Mindenesetre szokatlan egy egyszerű falusi templom esetében a két (déli és nyugati) bejárat, ami viszont a szerzetesi használat esetén könnyen magyarázható. Solymositól függetlenül ugyanerre az azonosításra jutott Holler László is, ld. *Holler László: A veszprémi püspök egy 1263. évi okleveléről.* In: *Decus solitudinis* i. m. 121–133.

1263 és 1270 közé teszi eredetét. Erre utal Gyöngyösi egyik, egy általa látott 1289. évi oklevélből vett idézete, mely szerint IV. László a szentkereszti kolostornak az ő akaratával és tudtával elszenvedett károkért pótlásul bizonyos pusztá és lakatlan területeket adott a nevezett kolostor szomszédságában, melyeket már nagyatyja, IV. Béla is a remetéknek adott.³⁴ Eszerint ezt a kolostort is királyi segédlettel alapították az „ország közepén”, mégpedig feltehetően éppen a rend egyházi elismertetésének megkönnyítése érdekében. IV. Lászlónak egyébként is sokat köszönhetnek a későbbi pálosok, többek között például két másik pilisi kolostort is, nevezetesen a kékesit (Szent László tiszteletére szentelve)³⁵ és a szentlélekit,³⁶ továbbá a kalodvai kolostort, de ugyancsak ő, illetve az ő környezete támogatta a remetéket az egyházi elismerés megszerzésében. Erre a támogatásra vezethető vissza ebben az időszakban az addig ismert kolostorok számának megkétszereződése is. Míg 1263 előtt a hét veszprémi egyházmegyei remeteségen (Fülöpsziget, Badacsony, Kőkút, Elek, Szakácsi, Szentjakab, *Idegsyt*) kívül csak a pécsi egyházmegyében fekvő szentjakabi, illetve az eгри egyházmegyében található újhelyi remeteség léte igazolható vagy feltételezhető, addig az 1290-es évekre biztosan megalapítottak további tizennégy kolostort, köztük a három pilisit (Szentkereszt, Kékes, Szentlélek), valamint a későbbi központot, Szentlőrincet és két újabb bakonyit (Henyé, Pula), három szlavóniait (Zágráb-Remete, Dubica,³⁷ Garics), a pécsi egyházmegyében hármat (Szentlászló, Bajcs, Bodrogsziget), a váradi egyházmegyében egyet (Nagyvárad-Kápolna), végül a csanádi egyházmegyében egyet (Kalodva). A szerveződő rend súlypontja jól láthatóan továbbra is a veszprémi egyházmegyében volt, a felsorolt 23 kolostor közül tizenhárom volt itt.

34 Vitae fratrum c. 14.

35 E kolostor alapítását Kerny Terézia Kuthy István nyomán inkább III. Andrásnak tulajdonítja (*Kerny Terézia: Adalékok a pálos rend középkori Szent László-tiszteletéhez* [1291–1630]. In: *Decus solitudinis* i. m. 574–575.), ezt azonban a magam részéről kevésbé tartom valószínűnek.

36 Utóbbi, bár nemigen van okunk kételkedni a hagyomány által fenntartott 1287-es alapítási év hitelességében (DAP II. 411.), mégsem szerepel Benedek veszprémi püspök 1291. évi oklevelében. A három pilisi kolostor közül ott csak Szentkeresztet és Kékest említik. Ismerve a szentléleki kolostor elhelyezkedését, épületét, valamint azt, hogy később is többször a kékesi kolostorral együtt fordul elő (vö. a budai házvásárláskor), nem tartom kizártnak, hogy a szentléleki kolostor valójában csak egy kis remeteség volt, és perjele is csak a 14. században lett, amikor a kolostort jelentősen átépítették és kibővítették. A közösség azonban ekkor sem lehetett túl nagy, hiszen kvadruma sohasem épült ki, és a templom szentélye legfeljebb hat–nyolc szerzetesre volt méretezve. (A kolostor kutatását évek óta Lázár Sarolta végzi, eredményeit több kisebb közleményben publikálta. A legújabbban ld. *Lázár Sarolta: A pilisszentléleki pálos kolostorrom kutatása*. In: *Varia Paulina* i. m. 177–180., 277., ill. legutóbb: *Úő: A pilisszentléleki pálos monostor*. In: *Decus solitudinis* i. m. 503–514.)

37 Nem kizárt, hogy gyökerei az 1240-es évek első felére nyúlnak vissza, ld. 1244: MOL DL 35 141., 35 142., 35 143. Az oklevelet kiadását ld. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. I–XI. (= CD) Stud. et op. Georgii Fejér. Budae, 1829–1844., IV/1. 349–351. (MOL DL 35 141. nyomán). Az oklevelet átírta V. István (1270), I. Lajos (1363) és a budai káptalan (1384 és 1394).

Ugyancsak jelentősebb súlyt képviseltek a baranyai kolostorok, szám szerint négyen. A rend szervezésének kiindulópontja azonban továbbra is a veszprémi egyházmegye volt, erre utal Pál püspök oklevelének 1291. évi, kibővített átírása és megerősítése is. A Szent Kereszt-kolostor 1291-ben már bizonyosan létezett, és nem lehet véletlen, hogy ekkor már a kolostorok listájának élén állt, sőt, a pálosokat ettől fogva jó ideig szentkereszt-i remetéknek nevezték. Az 1290-es években azonban a szerveződő rend akkori vezetői érzékelték az ország politikai központjának Budára helyeződéséből következő változásokat, ennek tudható be a Buda melletti kolostor alapítása, mely a 14. század elején már egyértelműen átvette Szentkeresztől a központi funkciókat. Ez ismét csak arra figyelmeztet, hogy a pálosok elismertetését az udvar és általában a világi hatalom részesei valószínűleg határozottabban támogatták, mint a magyar egyházi vezetők. Ilyen értelemben a pálosok pápai elismerése tekinthető I. Károly (Károly Róbert) magyar királyi elismerése „ellentételezésének”, vagy Gentilis ez irányú tárgyalásai „melléktermékének” is.

Éppen az elismertetésért való küzdelem története veti fel a legtöbb kétséget Özséb személyét illetően. A rend vezetői ugyanis a 14. század folyamán egyetlenegyszer sem hivatkoztak rá mint rendalapítóra, vagy rendjük jelentős személyiségére. Sem az 1280–1290-es években, sem 1308-ban, sem a 14. század vége felé, amikor a rend elnyerte végleges nevét: Szent Pál első remete remetetestvéreinek rendje (*Ordo Fratrum Heremitarum Sancti Pauli Primi Heremitaie*).³⁸ Szent Pált, mint tudjuk, annyira valóságos alapítójuknak tekintették, hogy ereklyéinek megszerzése, amiben I. Lajos tevékenyen és hathatósan működött közre, óriási ünnep volt a pálosok számára, és hatalmas presztízsnövekedéssel járt. Mindközben Özsébről szó sem esik. Özséb neve és élettörténete először a *Vitae fratrum* elején bukkan fel,³⁹ és a szöveg terjedelme ellenére valójában szinte semmit sem tudunk meg róla. Gyöngyösi szerint Esztergomban született előkelő családban, s fiatalon, a tatárjárás után, barátaival remeteségbe vonult, a Szent Kereszt tiszteletére megalapította a rend főkolostorát, majd Gyöngyösi szerint ő kérte Orbán pápától a rend megerősítését. Mintegy húsz évig volt előljáró, végül 1270. február 20-án a szentkereszt-i kolostorban halt meg és ott is temették el. Halálának napja egyébként az egyetlen kézzelfoghatónak tűnő adat az egész történetben, hiszen Pál püspök oklevele név szerint senkit sem említ a remeték

38 A Szent Pálra való utalás egyedi névalakként már a 14. század elején is föltűnt, de hivatalos elnevezéssé csak 1381 után vált (vö. *Hervay F. Levente O. Cist.: A pálos rend eredete*. In: *Decus solitudinis* i. m. 62.). Jellemző, hogy Bakócz Tamás esztergomi érsek még 1521-ben is oklevelet adott ki arról, hogy a rend hivatalos elnevezése az addigi Szent Ágoston-rendi testvérek helyett a Szent Ágoston regulája szerinti Remete Szent Pál-rendi testvérek (1521. ápr. 19.: MOL DL 23 537.).

39 *Vitae fratrum* cc. 5–12. – Eusebius (Özséb) személyét illetően *Hervay F. Levente O. Cist.* is kifejezte már kételyeit, azzal a megjegyzéssel, hogy a 13. század közepén Esztergomban szerepelt egy Eusebius nevű prebendarius egy határjárásnál, róla azonban semmi többet nem tudunk (*Hervay F. L. O. Cist.: A pálos rend eredete* i. m. 61.). Az állítólagos 1256. évi esztergomi zsinatról ld. *Solymosi L.: i. m.* és *Hervay F. L. O. Cist.: A pálos rend eredete* i. m. 61.

közül, Özséb származásának és ifjúságának leírása valójában egy klasszikus toposz-gyűjtemény, a szentkereszti kolostornak pedig, a fentiek fényében, legfeljebb hét évig lehetett volna előljárója. Mindehhez járul még Özséb szerzetesi életének rendkívül sematikus, a középkori legendairódalom és a sivatagi atyák történeteinek minden kellékét felvonultató leírása. Gyöngyösi szövegében az is gyanút kelt, hogy egyetlen oklevelet sem idéz erre az időszakra vonatkozóan, Pál veszprémi püspök 1263. évi oklevelének kivételével, melyet viszont eléggé tendenciózusan, az 1291. évi oklevélből értelmez. Különösen szembetűnő ez, ha az Özsébről szóló fejezeteket összehasonlítjuk a 3. *caputtal*, mely az ürögi remetesség alapítását beszéli el. Még Özséb Gyöngyösi által említett sírját sem tekinthetjük bizonyítéknak, annál is kevésbé, mivel semmi jel sem utal arra, hogy az bármilyen szerepet kapott volna a pálosok liturgiájában, vagy hogy akár helyi jelentőségű zárandokhelyé vált volna. Természetesen nem zárható ki, hogy a szentkereszti kolostor templomában volt olyan sírkő, mely alatt a közösség valamelyik korai perjele nyugodott. Mivel azonban a kor szokása szerint felirata aligha lehetett, Gyöngyösi könnyen felfedezhette benne a rendalapító nyughelyét.

Összességében úgy vélem, Gyöngyösi művében Özséb (*Eusebius*) életrajzát irodalmi alkotásnak, alakját pedig irodalmi fikciónak kellene tekintenünk. Történeti létezését e 16. századi művön kívül semmi sem támasztja alá, személye a rendben egészen a 16. század elejéig biztosan ismeretlen volt, még a Hadnagy Bálint által 1507 és 1511 között összeállított *Miracula Sancti Pauli primi Heremite* című műve sem utal rá.

Mi indokolhatta tehát Gyöngyösi eljárását? Egyrészt ismét hangsúlyozni kell, hogy a művet – bár kimutatható benne a történeti érzék és érdeklődés, amire előszavában utal is – nem rendtörténetnek szánta a szó modern értelmében, hanem elsősorban buzdításnak saját kora rendtagjai számára. Özséb alakjában tulajdonképpen a pálos szerzetesi ideált foglalta össze. Ráadásul a középkor végén nem a pálosok voltak az egyetlenek, akiknek „égetően szükségük volt” egy szent rendalapítóra. Hasonló helyzetben voltak a karmeliták is, akik nagyon hasonló megoldást választottak. Nemrég Richard Copsey karmelita szerzetes-rendtörténész kimutatta, hogy a karmelitákat Európába hozó Szent Stock Simon valójában a 15. század közepén „született” Németalföldön, és az életrajza szerinti hazájában, Angliában csak bő egy évtizedes késéssel szereztek tudomást „létezéséről”.⁴⁰ Római elismertetése az 1470-es években történt meg, és talán ez is befolyásolhatta Gyöngyösit Özséb alakjának megalkotásában. Akár a sors iróniájának is tekinthetjük, hogy életrajzának szereplője éppúgy életre kelt, mint rendjének legendás alapítója, Remete Szent Pál, akinek alakja a modern filológiai kutatások szerint Szent Jeromos tolla hegyén született.⁴¹

40 *Richard Copsey O Carm: Simon Stock and the Scapular Vision. Journal of Ecclesiastical History* 50(1999) 652–683.

41 Erről legutóbb ld. *Adamik Tamás: Hyeronimus Vita Paulijának viszonya Athanasziosz Vita Antonijához. In: Decus solitudinis i. m. 327–334. (a korábbi szakirodalommal).*

*

E kritikai megjegyzések után következzenek az oklevelekből és a *Vitae fratrum*ból ismert személyek. A táblázatban *dólt* betűvel Gyöngyösi Gergely rendtörténeti munkájának adatai, az oklevelekből ismertek pedig álló betűvel szerepelnek. Aláhúzás jelöli, ha az oklevelek és Gyöngyösi adatai egybecsengenek, illetve **vastag** szedés, ha az évszámban van némi eltérés. A római rendház adatait Lorenz Weinrich nyomán közlöm, egyes esetekben javítva munkájának tévedéseit.

2. táblázat

Generális perjelek Gyöngyösi Gergely műve és az oklevelek alapján

A csak a táblázatokban szereplő rövidítések:

AO = Anjou-kori okmánytár. I–VII. Szerk. Nagy Imre–Nagy Gyula. Bp. 1878–1920.

MOL DF = Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény

e. = előtt

ELTE EK Inc. = Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára Incunabula

Gentilis = Acta legationis cardinalis Gentilis. Gentilis bíbornok magyarországi követségének okiratai 1307–1311. Bp. 2000. (Monumenta Vaticana historiam Regni Hungariae illustrantia. Vatikáni magyar okirattár I/2.)

k. = körül

Pálos reg. = *Mályusz Elemér*: A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban. IX. Levéltári Közlemények 11(1933) 292–293.

Szentszéki reg. = *Bónis György*: Szentszéki regeszták. Iratok az egyházi bíraskodás történetéhez a középkori Magyarországon. A szerző hátrahagyott kéziratát gondozta és szerk. Balogh Elemér. Bp. 1997. (Jogtörténeti tár 1/1.)

u. = után

Gyöngyösi műve:	oklevelek:
<i>Özséb</i> 1246–1270	
<i>Benedek</i> 1270–1290	<u>Benedek</u> (prior; 1287, 1291: DAP II. 401., 412.)
<i>István</i> 1290–1300	István (prov.; 1297: Vitae fratrum c. 17.)
<i>Lőrinc</i> 1300–1325	<u>Lőrinc</u> (prov.; 1306: DAP II. 401.; 1308, 1309, 1311: Gentilis 180., 256., 380.; 1317: CD VIII/2. 142–143. [43. sz.])
<i>II. István</i> 1325–1330 (†)	
<i>Német Miklós</i> 1331–1336	<u>István 1335</u> (Szentszéki reg. 896. sz., AO III. 166.)
<i>Péter</i> 1336–1341 ⁴²	<u>Péter</u> (prov.; 1339: MOL DL 1835.)
<i>Miklós</i> ³ 1341–1345	

42 Gyöngyösi idézi Tatamér fehérvári prépostnak a szentléleki kolostorban őrzött oklevelét, melyben Pétert provinciálisnak mondja (Vitae fratrum c. 22.).

Gyöngyösi műve:	oklevelek:
<i>Péter</i> ² 1345–[1351] ⁴³	Miklós (1348: MOL DL 3979.)
<i>II. Miklós</i> 1353–1361 (†) ⁴⁴	Jakab (1360: MOL DL 49 711.)
<i>Trisztján</i> 1362–1367	
<i>II. Péter</i> 1367–1369	Péter (prov.; 1367: MOL DL 5367.)
<i>Trisztján</i> ² 1369–1370	<u>Tristianus</u> (1369: MOL DL 5778., 5803., 5805.; 1370: MOL DL 5831.)
<i>András</i> 1371–1375	
<i>III. Péter</i> 1376–1377	
<i>Tamás</i> 1377–1381	<u>Tamás</u> (1375: MOL DL 34 376.; 1377: MOL DL 6295.)
<i>III. Miklós</i> 1381–1387 (†) ⁴⁵	
? 1387–1393 (Gyöngyösi nem említ sem nevet, sem eseményt 1388–1393 között)	
<i>Etei György</i> 1393–1409 (<i>Gergely</i> 1406 ⁴⁶)	György (1403: MOL DL 8884., 1405: MOL DL 58 801., 1406: MOL DL 9160., 32 809., 34 675., 35 210., 35 286., 1407: MOL DL 8784., 1409: MOL DL 35 342.)
<i>László</i> 1410–1412	István (1411: MOL DL 19 791.) <u>László</u> (1412: MOL DL 9912., 10 021.)
<i>György</i> ² 1412–1418	<u>György</u> (1414, 1415: MOL DF 275 468. [Gergely?], 1418: MOL DL 35 454.)
<i>IV. Péter</i> 1418–1424	Péter (1419: MOL DL 8825., 34 849., 1420: MOL DL 49 759., 1421: MOL DL 95 333.)
[<i>György</i> ³ 1422–1425 (†) ⁴⁷]	<u>György</u> (1422. júl. 23.: Vitae fratrum c. 42., 1423: MOL DL 11 384., 1424: MOL DL 11 562.) Péter (1424. máj. 25.: MOL DL 8814., 8815.)
<i>Lukács</i> 1426–1428	<u>Lukács</u> (1427: MOL DL 11 922., 1428: MOL DL 11 980., 11 981.)
<i>Ferenc</i> 1431–?	<u>Ferenc</u> (1430: Pálos reg. 63., 1432: MOL DL 34 780.) György (1433: Inventarium 72.)

43 Hervay a generálisok névsorában a záró évszámot nem tünteti fel, bár a c. 28. ezzel zárul.

44 Gyöngyösi idézi I. Lajos király egy-egy, 1353-ban és 1358-ban kelt oklevelét (Vitae fratrum cc. 17., 27.).

45 Gyöngyösi szerint 1387. jan. 7-én halt meg (Vitae fratrum c. 34.).

46 Nyilvánvaló elírás György helyett, vagyis továbbra is Etei György generálisról van szó.

47 Gyöngyösi idézi Zsigmond király 1422. júl. 23-án kelt oklevelét, melyet György generális kérésére adott ki az ungvári kolostor részére (Vitae fratrum c. 42.). Hervay összeállításában nem szerepel.

<i>Benedek</i> 1434–?	<u>Benedek</u> (1439: MOL DL 34 714.)
<i>Márton</i> 1441–1444	<u>Márton</u> (1442: MOL DL 13 698.)
Gyöngyösi műve:	oklevelek:
<i>Bereck</i> 1444–1448	<u>Bereck</u> (1448: Inventarium – DAP I. 10.)
<i>III. István</i> 1448–1452	<u>István</u> (1448: MOL DL 31 573., 1452: MOL DL 35 387., 35 575., 35 601. – lehet, hogy már a következő István, napi kelet nincs)
<i>Fúró István</i> 1452–1456	<u>István</u> (1453: MOL DL 14 694., 14 698., 14 704., 14 706.)
<i>Vince</i> 1456–1459	<u>Vince</u> (1456. máj. 19.: MOL DL 8833., 86 589.)
<i>András</i> 1459–1460	<u>András</u> (1458: MOL DL 15 254., 1459: MOL DL 15 416., 1460: MOL DL 21 524., 1457–1460: MOL DL 97 767.)
	<u>Péter</u> (1459. máj. 10.: MOL DF 276 765.)
	Tamás (1460. ápr. 12.: MOL DL 94 915.)
<i>Sovány János</i> 1460–1464 (†1466)	János (1463: Inventarium – DAP III. 213.)
<i>András</i> 1464–1468	<u>András</u> (1466: MOL DL 16 453.)
<i>Jófiám (V.) Péter</i> 1468–1472	<u>Péter</u> (1467: MOL DL 16 570., 1469, 1470: MOL DL 16 869.)
<i>I. Gergely</i> 1472–1476	<u>Gergely</u> (1472: MOL DL 37 646., 1473: MOL DL 17 454., 1474. jan. 8.: MOL DL 32 779.)
	Benedek (1474. ápr. 6.: MOL DL 95 393.)
	<u>Gergely</u> (1475. jan. 8.: MOL DL 32 779.)
	János (1475. júl. 26.: MOL DL 17 717.)
<i>Szombathelyi Tamás</i> 1476–1480	<u>Tamás</u> (1478: MOL DL 18 028. [provinciális])
<i>I. Gergely</i> ² 1480–1482 (†)	<u>Gergely</u> (1480: MOL DL 45 828., 56 106.)
<i>Szegéded Bálint</i> 1482–1484	<u>Bálint</u> (1460–1480 [rectius: 1482?]): MOL DL 21 004., 1484: MOL DL 46 000.)
<i>Szombathelyi Tamás</i> ² 1484–1488	<u>Tamás</u> (1486: MOL DL 35 718., 46 044., 1488: MOL DL 19 353. [provinciális])
<i>Zalánkeméni (VI.) Péter</i> 1488–1492	Péter (1490: Inventarium – DAP I. 51.) ⁴⁸
<i>III. Benedek</i> 1492–1496	<u>Benedek</u> (1493: MOL DL 20 042., 1494: MOL DL 20 144., 25 377., 46 266., 105 370., 1495: MOL DL 93 644., 94 600., 1496: MOL DL 32 819.)
<i>Zalánkeméni (VI.) Péter</i> 1496–1500	Péter (1498: MOL DL 20 691.)
<i>IV. Miklós</i> 1500–1504	<u>Miklós</u> (1500: MOL DL 46 521.)

48 Ugyanebben az évben a csatkai kolostor egy fennmaradt eredeti oklevélben Pál generálist említik, ez azonban talán elírás (MOL DL 19 640.). Hasonlóan problematikus egy 1510-es keltezésű közjegyzői oklevélben István generális említése (MOL DL 34 364.).

Gyöngyösi műve:	oklevelek:
<i>Lórántházi István</i> 1504–1508	<u>István</u> (1505: MOL DL 60 905., 67 175., 1506: MOL DL 21 570., 21 571., 1507: MOL DL 21 727., 64 798.)
	Gergely (1508: MOL DL 21 856., 21 880., 37 846.)
<i>Balaszentmiklósi Gergely</i> 1508–1512 ⁴⁹	
	<u>Gergely</u> (1511: ELTE EK Inc. 372 f. 1 ^f)
<i>Domonkos</i> 1514–1516	<u>Domonkos</u> (1514: MOL DL 22 646.)
<i>Zalánkeméni II. János</i> 1516–1520	<u>János</u> (1515: MOL DL 22 710., 1516: Inventarium – DAP I. 51.)
<i>Gyöngyösi Gergely</i> 1520–1522	<u>Gergely</u> (1520: MOL DL 47 358., 1521: MOL DL 23 544., 34 464.)
<i>III. János</i> 1522–1524	<u>János</u> (1523: MOL DL 20 016.)
<i>Zalánkeméni János</i> ² 1524–1528	
<i>IV. János</i> 1528–1532	
<i>Hadnagy Bálint</i> 1532–1536	<u>Hadnagy Bálint</u> 1532–1536

3. táblázat

Generális vikáriusok és más tisztségviselők

Miklós vikárius 1346 (Vitae fratrum c. 25. [egyben szentkereszti perjel])
István vikárius 1375 (MOL DL 34 376.)
Gergely vikárius 1376 (Vitae fratrum c. 33. [egyben szentkereszti perjel])
Kelemen procurator 1378 (Vitae fratrum c. 34.)
Domonkos procurator 1384 (Vitae fratrum c. 36., MOL DL 7055., 32 807. [utóbbiban beosztás nélkül])
Balázs vikárius 1394 (Vitae fratrum c. 38.)
Lőrinc vikárius 1419 (Vitae fratrum c. 42.), 1426 (MOL DL 34 695.)
György vikárius 1423 (MOL DL 11 384.)
Lőrinc vikárius 1425 (MOL DL 11 731.), 1426–1429 (Vitae fratrum c. 42.) ⁵⁰
János procurator 1448 (MOL DL 14 162.)
Bereck vikárius 1449 (Vitae fratrum c. 50.)
András vikárius 1459 (Vitae fratrum c. 54.)
István vikárius 1459 (MOL DL 15 339.), 1460 (MOL DL 94 915.)
Antal szlavóniai vikárius, zágrábi vikárius 1461 (MOL DL 35 635.)

⁴⁹ Gyöngyösi közlése szerint organista volt.

⁵⁰ Gyöngyösi róla megjegyzi, hogy bár vikáriusnak mondja magát, mégis rendfőnöki kispecsétet használt. 1426. nov. 1-jén kelt dédesi oklevélben Gyöngyösi szerint generálisként tűnik fel.

Péter vikárius 1461 (Vitae fratrum c. 56.)
Tamás socius 1461 (Vitae fratrum c. 56.)
Carneolus Tót Pál lengyelországi vizitátor 1461 k. (Vitae fratrum c. 56.)
Miklós erdélyi vizitátor 1461 k. (Vitae fratrum c. 56.)
Pécsi Bertalan provinciális 1462 (MOL DL 15 742.)
Dorman Mihály conversus, [procurator?] 1462 (Vitae fratrum c. 55.)
Jófiám Péter vikárius 1462 k. (Vitae fratrum c. 55.)
Pál, a pálos rend ügyésze 1463 (MOL DL 35 640., 35 641.)
[Pesti] Gergely vikárius 1466, 1467 (Vitae fratrum c. 57.)
Szombathelyi Tamás socius 1470 k. (Vitae fratrum c. 58.)
Gergely vikárius 1470 (MOL DL 17 064.)
Váci János socius 1473 (Vitae fratrum c. 60.)
János vikárius 1475 (MOL DL 17 717.)
Kelemen vikárius 1475 (Vitae fratrum c. 61. [utóbb Dobrakutyában halt meg]), 1481 (Instrumenta et registra de Urbe Roma 56.)
Tatai Antal hitszónok 1475 k. (Vitae fratrum c. 61.), vikárius 1487 (Vitae fratrum c. 67.)
Esztergomi Gáspár socius 1475 k. (Vitae fratrum c. 61.) ⁵¹
Pesti Imre lengyelországi vizitátor 1475 u. (Vitae fratrum c. 61. [Częstochovában temették el])
Csanádi Ferenc vikárius 1475 u. (Vitae fratrum c. 61. [ismeretlen időben római perjel, Csúton temették el])
Gergely vikárius 1477 (Vitae fratrum c. 62.)
Szegetői Jakab provinciális-helyettes 1479 k. (Vitae fratrum c. 63. [Újhelyen temették el])
Gergely vikárius 1480 (Vitae fratrum c. 64.)
Benedek socius 1480 k. (Vitae fratrum c. 70. [utóbb generális])
Kamanci János vikárius 1487 k. (Vitae fratrum c. 67.)
Budai Battis Mihály vikárius 1490 k. (Vitae fratrum c. 69.)
Balaszentmiklósi Gergely vikárius 1492 k. (Vitae fratrum c. 70.)
Bodogh Miklós vikárius 1492 k. (Vitae fratrum c. 71.)
Domonkos provinciális 1492 (MOL DL 56 249.)
Balázs dispensator 1502 (MOL DL 88 875.)
Dombrói Márk a glagolita testvérek vizitátora 16. sz. eleje (Vitae fratrum c. 78.)
Domonkos vikárius 1505 k. (Vitae fratrum c. 84.)
János socius 1511 (Inc. 372 f. 1 ^o)
Szondi János vikárius 1512 u. (Vitae fratrum c. 61.), 1515 (Vitae fratrum c. 75.)

51 Gyöngyösi szerint kiváló szónok volt, és 1482 után Szegénded Bálint titkára, majd feltehetően valamikor 1484 és 1490 között a római kolostor perjele lett.

Gyöngyösi Gergely socius 1514 e. (Vitae fratrum c. 85.)
Benedek socius 1521 e. (Vitae fratrum c. 82. [utóbb csúti perjel])
István vikárius 1520 (MOL DL 36 402.)
Tamás (glagolita) provinciális, gvozdi vikárius 1521 (MOL DL 37 128., 37 129.), 1523 (MOL DL 37 130.)
János vikárius [utóbb generális] 1520–1522 (Vitae fratrum c. 86.) ⁵²
Pesti Gáspár vikárius [1514-ben Rómában volt] 1522 (Vitae fratrum c. 83.)
Horvát György dispensator 1522 (Vitae fratrum c. 90.)
Battis István socius 1525 k. (Vitae fratrum c. 92.)
Budai Balázs [vizitátor] 1545. okt. (Instrumenta et registra de Urbe Roma 283.)
Tamás socius 1545. okt. (Instrumenta et registra de Urbe Roma 283.)
Tamás római vizitátor 1546. szept. (Instrumenta et registra de Urbe Roma 285.)
György vizitátor 1552 (DAP III. 226.)
Mihály socius 1552 (DAP III. 22.)

4. táblázat

A római kolostor szerzetesei⁵³

1454. júl. 26–1467:	Valentinus perjel (Kapusi Bálint) / Valentinus administrator bonorum / Valentinus procurator, penitenciaris domini pape / Johannes de Castello procurator, Valentinus (1456. jún. 1.)
1465. dec. 22. e.:	Valentinus, Michael, Stephanus, Emericus ⁵⁴
1471 e.:	Kelemen perjel ⁵⁵
1478. jan. 14.:	Jacobus de Ungaria perjel, Georgius senior, Georgius iunior, Antonius penitenciaris in S. Johanne Laterano, Johannes (omnes presbyteri)
1478. nov. 25.:	Jacobus perjel, Johannes

52 A rend egyik legtapasztaltabb vezetője volt, előbb a generális titkára, azután vizitátor Horvátországban és Dalmáciában, majd hét évig ottani kolostorokban, egy évig pedig Lengyelországban volt vikárius, végül németországi vizitátor lett. Ezután választották általános vikáriussá.

53 A jegyzék az Instrumenta et registra de Urbe Roma oklevélközlései alapján készült, kivéve ott, ahol a forrást külön jegyzet megadja.

54 MOL DL 35 112. – Az említett Bálint feltehetően Kapusi Bálint. Az ügylet, melyben a szerzetesek szerepelnek, szlavóniai, a garicsi vikárius vallja őket ügyvédekül több más, szlavóniai kolostor szerzeteseivel együtt egy nagy értékű hatalmaskodási ügyben, minden bizonnyal azért, mert vagy szlavóniai származásúak voltak vagy hosszabb időt töltöttek szlavóniai kolostorokban, és így jól ismerték az eset körülményeit. Ez az adat is alátámasztja Kubinyi András megállapítását a római kolostor személyzetét illetően (*Prof. András Kubinyi: Geleitwort. In: Hungarici monasterii i. m. XI.*) Feltehetően Kapusi Bálint volt az előterjesztője az 1442. jún. 7-én kelt oklevélnek (MOL DL 13 521.) is.

55 Vitae fratrum c. 54. – Gyöngyösi szerint Rómában halt meg és ott is temették el. Penitenciaris volt 1473 és 1496 között (Instrumenta et registra de Urbe Roma 5.).

1480. jan. 24.:	Johannes de Slavonia perjel, Gregorius de Slavonia, Paulus de Ungaria, Georgius de Ungaria, Johannes de Alemania
1481. aug. 17.:	[Clemens vicarius generalis], Emericus perjel, Georgius Slavus, Andreas Panonius, Paulus Ungarus, Georgius presbyter, Valentinus conversus
1482. jan. 10.:	Paulus de Sarvar perjel, Andreas de Aerdeut (Erdőd), Georgius de Zagrabia, Lucas de Buda, Georgius junior de Brexeda, Valentinus de Varadino, Stephanus Benedicti
1484. nov. 1.:	Lucas Ladislai de Buda perjel, Nicolaus Albert, Paulus Georgii, Gregorius Thome, Georgius Demetrii, Valentinus Francisci
1485:	Clemens pápai gyóntató ⁵⁶
1486:	Martinus perjel, Clemens pápai gyóntató ⁵⁷
1488 k.:	Fabianus, Gregorius ⁵⁸
1490. márc. 13.:	Paulus perjel, Georgius, Martinus, Gregorius, Petrus, Gregorius, Jacobus
1490. máj. 10.:	Michael Francisci perjel
1490. okt. 6.:	Michael de Ungaria perjel, Martinus vikárius, Gregorius, Johannes, Benedictus, Valentinus de Ungaria (ld. feljebb: 1490. márc. 13.!)
1490. dec. 7.:	Michael perjel, Georgius, Gregorius, Martinus, Johannes, Benedictus, Valentinus (omnes de Hungaria)
1491. márc. 6.:	Michael Franciscus de Ungaria perjel, Georgius Aulien de Ungaria, Martinus Matteus de Ungaria, Johannes Matteus de Ungaria, Petrus Georgius de Ungaria, Valentinus Franciscus de Ungaria
1491. júl. 24.:	Michael Francisci de Ungaria perjel, Gregorius Johannis de Ungaria, Martinus de Ungaria, Benedictus de Ungaria, Johannes de Flandria, Martinus de Ungaria (alter), Valentinus
1492. febr. 10.:	Michael quondam Francisci de Ungaria perjel, Johannes quondam Mathei de Ungaria
1492. okt. 28.:	Michael Francisci de Ungaria perjel, Gregorius Johannis, de Ungaria, Martinus de Ungaria, Blasius, Benedictus, Philippus presbyter de Ungaria, Johannes Gant presbyter de Flandria, Valentinus de Ungaria
1495. jún. 25.:	Michael Francisci Ungarus perjel, procurator generalis
1496. júl. 9.:	Michael Francisci Hungarus perjel
1496. aug. 21.:	Michael Francisci perjel, Thomas Symonis, Martinus Mathei, Dimitrius Michaelis, Lucas Ladislai, Johannes Viti presbyteri, Johannes Filippi, Symon conversi

56 Vitae fratrum c. 63.

57 I. h.

58 Vitae fratrum c. 94.

1496. szept. 20.:	Ladislaus perjel, ⁵⁹ Martinus de Ungaria, Lucas de Boda (= Buda), Gregorius Sigismundi, Dimitrius Michaelis, Gregorius de Sclavonia, Johannes Petri, Jacobus de Revolenitra, Symon Stephani conversus
1497. nov. 22.:	Ladislaus perjel, Martinus de Ungaria, Lucas de Buda, Gregorius Gismondi (= Sigismundi), Dimitrius Michaelis
1509. jan. 6.:	Thomas perjel, Lucas de Ungaria ⁶⁰
1509. ápr. 15.:	Thomas perjel, Lucas
1514. jan. 8.:	Gregorius de Gengyes perjel, Lucas de Varadino alperjel, Thomas Czecit, Gaspar de Pest, Emericus de Bogrolzh (Bogyiszló), Georgius de Feldvar
1514. febr. 4.:	Simon de Alba Regali perjel, Andreas de Sugomo (= Strigonio), Petrus de Bresem (= Brasow), Stephanus Sclavus
1514. márc. 14.:	Lucas de Varadino alperjel, procurator
1514. máj. 10.:	Gregorius de Gengyes perjel, Lucas de Varadino, Thomas de Centres, Simon de Alba Regali, Emericus de Bosisco (= Bogviszló), Andreas de Strigonia, Gaspar de Pest, Johannes de Brezory (= Brasow), Mathias de Zathmar, Georgius de Feudvar
1515. okt. 2.:	Gregorius de Gengues perjel, Lucas de Varadino, Simon de Alvaregali, Blasius de Feleguhas, Emericus de Bodizlo, Mathias Ser Nemethy; Andreas de Strigonio, Valentinus de Brazo, Bartholomeus de Brazo, Gaspar de Veteribuda
1516. jan. 3.:	Gregorius de Georgiis (= Gengiis) perjel, Symon de Alba Regali, Andreas, Blasius de Felegihaz, Nicolaus de Cuchz, Valentinus de Tersilvania (= Transilvania), Mathias de Zathamaz (= Zathmar)
1517. máj. 24.:	Gregorius de Gyenalties perjel
1517. okt. 27.:	Gregorius de Gengiis perjel, Gregorius de Zeyzard (= Zegzard), Gregorius de Toronallia, Emericus de Bodizlo, Gregorius de Rictesire (= Kölesér), Johannes Budensis
1518. jún. 4.:	Georgius (!) de Gurgires (Gengies) perjel, Valentinus de Lerdei (= Erdély), Franciscus de Vota (= Buda), Georgius de Tragura (!), Emeri[c]us de Bodulo (= Bodizlo), Georgius Antonius de Huniad, Albertus de Vetere de Boda (= Buda), Joannes de Prini, Simon de Stricia, Lucas de Sclavonia
1518. aug. 2.:	Gregorius de Gengyes perjel, Valentinus de Transilvania, Albertus de Veteri Buda, Johannes de Pisperlia, Gregorius de Toronallia, Franciscus de Buda, Laurentius de Zeles, Symon de Suria, Bartholomeus de Brixia Lombardus, Lucas de Sclavonia

59 Székely László, utóbb Csúton halt meg 1519-ben.

60 Feltehetően ő az a Lukács, akiről a Vitae fratrum megemlíti (c. 92.), hogy halála után 60 dukátot találtak a cellájában elrejtve, ezért tetemét kiásták és szemétdöbrbe dobták. 1509 és 1515 között mutatható ki a szerzetesek között, Gyöngyösi Gergely perjelsége idején alperjel és procurator volt.

1521. jún. 27.:	Simon de Alba Regali de Ungaria perjel, Valentinus de Transilvania, Gregorius Czudar alias Tornaria (= Toronallia), Blasius de Waradino, Leonardus de Neburga in Austria, Ambrosius de Debrechen, Georgius de Sclavonia conversus
1521. szept. 2.:	Franciscus Pestinus perjel
1523. máj.:	Benedictus perjel ⁶¹
1525. febr. 23.:	Benedictus de Uhvillach Agriensis diocesis perjel, Franciscus de Camonzi in Sirimia alperjel (= Kamanci), Franciscus de Pesti, Thomas de Alba Regali, Demetrius de Segedmons, Johannes de Lippay (= Lippa), Franciscus de Transilvania
1525. ápr. 20.:	Benedictus perjel, Franciscus vikárius, Dimitrius, Thomas, Franciscus, Johannes, Franciscus (omnes presbiteri), Mathias conversus
1526. okt. 26.:	Franciscus de Buda perjel
1530. máj. 31.:	Simon perjel
1530. jún. 7.:	Simon de Albare [így: az utolsó szótag áthúzva] Regali perjel, Franciscus de Pest, Franciscus de Posega, Gaspar de Transilvania, Bernardus de Sur de Ungaria
1532. júl. 20.:	Stephanus Torzerich de Zagrabia perjel
1532. júl. 31.:	Franciscus
1532. aug. 1.:	Stephanus Curzenrich perjel
1534. máj. 16.:	Georgius [Olyas] de Gragieno perjel, ⁶² Blasius de Agria, Johannes de Roscania, Paulus Varnacinius, Emericus Montis Gracensis, Valentinus de Dersi, Franciscus de Zilagh, Johannes de Abrinsia
1535. jún. 28.:	Georgius Olyas perjel
1535. aug. 3.:	Georgius Olyas perjel
1535. szept. 13.:	Benedictus perjel, Georgius Elcas (= Olyas), Blasius de Agria, Gaspar, Americus de Mongracensi, Matheus, Sebastianus
1535. nov. 17.:	Benedictus perjel és vizitátor, Georgius [de Gragieno] egykori perjel, Gaspar, Blasius, Imericus, Fabricius, Matheus, Sebastianus (omnes monachi)
1536:	Benedictus perjel [1537. októberig]
1537. dec. 15.:	Gregorius [Pannonius] ⁶³
1538. jan. 24.:	Gregorius [Pannonius] perjel, Benedictus
1538. febr. 9.:	Gregorius [Pannonius] perjel, Benedictus, Franciscus, Gaspar, Nicholaus, Andreas, Stephanus
1538. okt. 4.:	Gregorius [Pannonius] perjel

61 Korábban a generális társa, majd csúti perjel volt, Rómából való visszatérése után pedig Ungvárra helyezték perjelnek. A Vitae fratrum szerint négy évig (1522–1526) volt római perjel (c. 92.).

62 Sajat bejegyzése szerint 1533. aug. 15-én érkezett Rómába, és korábban zágrábi vikárius volt. (Instrumenta et registra de Urbe Roma 265.)

63 1537 októberében helyezték Rómába (Instrumenta et registra de Urbe Roma 275.).

1539:	Gregorius [Pannonius] perjel (prior principalis)
1539. ápr. 18.:	Gregorius Ungarus perjel, Franciscus Budensis, Valentinus Bichoriensis, Nicolaus Varadiensis, Andreas Salatiensis, Nicolaus Mochachiensis, Stephanus Salatiensis (Ungari), Joannes Gallus
1540. dec. 6.:	Gregorius Pannonius perjel
1540:	Blasius Noztrensis ⁶⁴
1543:	Gregorius [Pannonius] perjel, Michael Zabopap, Franciscus Budensis, Nicolaus Mohaci, Gregorius, Valentinus, Ladislaus, [Franciscus Posgar], Georgius Longus Sclavus, [Michael scriptor], Joannes, Georgius scriptor, Michael ⁶⁵
1544. júl. 1.:	Gregorius [Pannonius] perjel, Gregorius
1545. okt.:	Gregorius [Pannonius] perjel, Georgius
1546. márc. 5.:	Gregorius [Pannonius] perjel, Georgius scriptor
1549. febr. 12.:	Gregorius [Pannonius] perjel, Gaspar, Urbanus, Paulus, Johannes, Michael, Georgius
1551. jún. 15.:	Gregorius [Pannonius]
1553:	Gregorius [Zikzovinus]
1554. febr. 1.:	Gregorius Zikzovinus
1555. aug. 19.:	Gregorius Melchioris Pannonius [Zikzovinus] perjel, Nicolaus de Maggro sekrestyés
1556. ápr. 28.:	Gregorius Ungarus perjel, Franciscus Dalmata, Nicolaus Ungarus, Valentinus Ungarus, Martinus Dalmata, Stephanus Scotus, Blasius Dalmata
1557. okt. 1.:	Petrus Ungarus perjel, Nicolaus Ungarus procurator, Andreas Ungarus, Valentinus Ungarus, Thomas Iliricus, Stephanus de Montarano Sutrinensis diocesis subdiaconus, Johannes de Arimino presbiter
1558. nov. 7.:	Franciscus Poseginus de Opar Ungarus perjel, Valentinus de Agria Ungarus, Michael de [Baja] Ungarus, Franciscus Jasmensis Ungarus, Stephanus de Monterano Italus, Nicolaus Mautensis Ungarus
1560:	Franciscus
1562. jan. 10.:	Franciscus Ungarus perjel, Thomas Ungarus commissarius domini generalis ordinis, Stephanus de Monterano, Benedictus de Pergula
1572. júl. 20.:	Andreas perjel
1574. jan. 25.:	Andreas perjel
1578. jan. 27.:	Urbanus Slovaca perjel, Franciscus senior, Franciscus sacristanus, Johannes Vayghes

64 Instrumenta et registra de Urbe Roma 276.

65 Instrumenta et registra de Urbe Roma 277–278. – Két személy, Franciscus Posgar és Michael scriptor neve előtt nem szerepel a „frater” megjelölés, de ugyanolyan ruhákat kaptak, mint a többiek. Kabátot (*coperta*) viszont csak tizenegyen kaptak, így feltehetően ez tekinthető a konvent létszámának. A névsor – jellegeből adódóan – valószínűleg az összes szerzetest tartalmazza. Ekkora közösségre korábban nincs adatunk, habár ennyire teljes névsor sem áll korábról rendelkezésre.

BEATRIX FÜLÖPP-ROMHÁNYI
THE TRADITION OF THE PAULINE ORDER AS REFLECTED
IN THE CHARTERS

REMARKS ON THE MEDIEVAL HISTORY OF THE PAULINE ORDER

The history of the only significant religious order of Hungarian origin, that of the Paulines is one of the most favourite topics of ecclesiastical history in Hungary. The reason for this is the fact that two late Medieval codices, the *Vitae fratrum* of the general prior Gregorius Gyöngyösi and the Inventory of the Charters of the Order also collected by him were preserved and became basic sources of order history. The first modern work on the order was written by Emil Kisbán in the 1930s. The results of his work were later corrected and completed in a series of articles, beginning from the critic of Elemér Mályusz to the relevant articles of the conference volume edited by Sándor Óze and Gábor Sarbak. The purpose of the present article is to continue this series.

While evaluating the data of the charters concerning the economic activity of the monks I also had the possibility to have a look at the leaders of the order, or in some cases even to other members of the convents. Out of these data it has turned out that the personal of the convents changed rather often, only a few monks spent several years in the monasteries in order to ensure the continuity of economic and other affairs. The monasteries were usually represented by the priors, but in some cases we find other persons as well: some of them were former priors of the community, others probably had special knowledge needed in the given case. Other functions (*sacristarius*, *praedicator*, *procurator*, *organista*, *claviger*) are but rarely mentioned, mainly in the sixteenth-century Pauline formulary.

We have just a few data on the size of the convents but out of these it is quite clear that most of the convents had less than twelve monks. This tendency is also supported by the measures of the choirs of the known monasteries (Table 1). The organisation of the order changed a lot through the centuries. In the Late Middle Ages there was a smaller unit below the province, called *vicaria*. Although the name is the same as in the Dominican Order, the Pauline *vicaria* was much smaller, only a few monasteries belonged to it. Nevertheless, the hierarchy was not always respected when official matters had to be arranged outside the order.

As far as the known persons are concerned their identification is usually not possible till the last decades of the fifteenth century since there were no family names used earlier. The charters preserved mainly the names of the leading members of the order, among them the burghers are in majority.

In this context it is worth to emphasise that the reliability of the data preserved by Gyöngyösi in the *Vitae fratrum* and in the Inventory is not equal. The data of the *Vitae fratrum* are especially problematic regarding the thirteenth and fourteenth centuries, while the Inventory included mainly charters concerning those estates of the order that were in fact in its hands in the fifteenth and sixteenth century. In some cases it could be proven that Gyöngyösi used an unreliable copy of this or another charter.

Based on the charters we can say that the reliability of *Vitae fratrum* is especially limited concerning the early history of the Pauline Order. This question leads us to the person of the Blessed Eusebius, the legendary founder of the Order. The critical analysis of the charters of 1263 and of 1291 in *Vitae fratrum* lead already László Solymosi to the statement that the monastery of Szentkereszt which Gyöngyösi

interpreted as the mother-monastery of the order could not exist before 1263. Other data suggest that its foundation was connected to the fact that the hermits could hope support rather from the king and his court than from the church. In these early charters the name of Eusebius does not occur, and his legend remained unknown till *Vitae fratrum*. Even Valentinus Hadnagy does not mention him in his *Miracula Sancti Pauli primi Heremitaе* (1507–1511). Therefore I would suggest that Eusebius was the literary fiction of Gyöngyösi. In his legend the sixteenth-century general prior formulated his vision of the ideal Pauline monk, just like Saint Jerome as he wrote the legend of Saint Paul the Hermit, the presumed founder of the Pauline Order whose relics were preserved in the monastery of Budaszentlőrinc.